

weer los kan maken. Maar geldt, een persoonlijk band, die als voor 't leven door God in 't bloed, of bij keus van liefde door 't eigen hart gelegd is, dat verkrijgt de blijvende ziele onder, en gist wie slechts, nuwending met zulk een vrouw of man in aasmaking komt, van verre niet, wat er inwendig aan die ziel knaagt, en wat er in het verborgene geleden wordt.

Het 14e juf. Salomo in zijn Prediker, om over dit al geleden verdriet zijn klacht te uiten. Wat Mozes te boek stelde, wat de Profeten schreven, wat de Psalmisten bezongen, wat de Evangelisten van Jezus gewogen, en de Apostelen in Christus kerk deden uitgaan, sloeg alles op veel hoogere dingen, en handelde van reiding van het eeuwige verdriet, van de eere Gods en van zijn Koninkrijk.

Dat nu doet Salomo in zijn Prediker niet, eens deed hij 't wel in zijn aangehele bij de inwijding van den Tempel op Sion, en een enkel maal ook in zijn Spreken, maar in zijn Prediker doorleest hij meer 't kleine, en zo met name het huidige leven. En juist in dit kleine en beperkte huidige leven wast dat bittere onkruid, dat we in het roofter zeggende woord verdriet plegen uit te heelden. Verdriet tusschen man en vrouw, verdriet tusschen ouders en kinderen, verdriet tusschen oudere en jongere broers en zusters, verdriet tusschen vrienden en vriendinnen, verdriet over een concurrentie waar we niet tegen op kunnen, verdriet van iemand die om ons levensgehele bejingt, en nu onze goeden naam te na komt. Meest niet in 't grote, maar telkens weer in 't kleine. Zoo pas 't 't niet gestild en bijgelegd, of weet komt 't op. Soms is 't al 't gispen van een adder, die ons rusteloos op ons pad nastrompelt. Zoo bij nachtelijk donker altoos weer voetangels en klemmen die voor ons worden uitgezet. En zo telkens weer een giftig pijltje dat door het vlees van ons hart gaat, o God alleen weet, wat er aan zulk huiselijk en familieverdriet, en niet minder onder schijnvrienden geleden wordt.

En dan dit stil moeten houden. Er voor de eer van uw naam niet geen vreemde om woord over mogen spreken. Het zelfs nog voor wie u zo bijna trecken, op te moeten nemen. 't Is zo ongelukkig verdeeld op aarde! Twee die elanders buren zijn. In het ene huis een gulle lach in den morgen, en als 't avond wordt een donkere afdrinking op 't gelaat voor wat ook dien dag weer genoten werd. En in 't huis vlak daarnaast, de pijn van 't hart als de morgen begint, en als de avond daalt de tranen, die wordt weggepinkt uit het doffe oog. De woning van 't verdriet vlak naast het huis van den vroedgelaach.

Nu spreekt Salomo in 't bijzonder van iemand, die door allerlei huiselijk leed als overstept was. Dat hem alles tegeneel, en disternis hem zijn leven verdonkerde, dat krankheid en zorgen hem telkens opnieuw drukten, dat hij gedurig geen meester van zichzelf wist te blijven, en dat hij boven en bij dit alles niet slechts verdriet, maar veel verdriet heeft gehad.

Tweeterde weg kan nu zulk een fel gefolterde insaan. Hij kan zijn vele verdriet in zichzelf ophopen, of hij kan er als Hanna mee naar het zeeostrand van zijn God gaan. Doet ge 't eerste, dan wordt al dat opgekropte verdriet een kanter in uw hart. Ook als er niets is, denkt ge dat er iets is. Er komt iets zwartgallig over heel uw zielbesef. De stille tranen hant elken lach. Ge wordt innerlijk mistrouwend. 't Vergeten van wat men u aandoet, wordt u bijna ondoenlijk. 't Vergeven leert ge tenslotte ganschelijk af. De neiging komt in u op, om 't leed dat u overkomt, in 't verdriet dat men u aandoet, door 't vergrootglas te bezien, ja, zelfs kunt ge in 't martelaar-zijn iets aantrekkelijks gaan gevoelen. Tot 't bijna lust in 't tragische wordt.

Maar hij wie wezenlijk een kind van zijn God mag zijn, gaat 't zo heel anders. Zoo als een kleine jongen bij zijn moeder, of wie iets ouder is bij zijn vader, niet een traan in 't oog, klagen komt over 't verdriet, dat hem op school is aangedaan, zoo verstaat ook een kind van God de heilige kracht om zijn hart voor zijn God uit te storten. Zoo een voel dat onder het bidden aan zijn hart, dat zijn trouwe vader in de hemelen voor hem als zijn kind voelt. Dan is 't, of zijn God zijn verdriet van zijn hart afdoemt. Zijn oog gaat er voor open, dat zijn God hem door een oeffenstrijd van hoog geestelijk karakter heenleidt. Onder zijn verdriet door proeft hij de genade, waardoor zijn God hem juist door dat verdriet tot 't hooger opvoert.

En dan dringt tenslotte ook tot zijn ziel weer de kreet van 't heilige door zijn verdriet heen: 't Wat klaagt een tegelijk mens, een ieder klage vanwege zijn zonden 't

Dr. A. K.

Amsterdam, 11 Februari 1916.

De wijze waarop de *Waarheidsvriend*, wiens artikelen we dikwijls met instemming lezen en overnemen, onlangs weer eens de strijdlijn oproept om daarmee op de Gereformeerde Kerken los te hakken, heeft, en volkomen terecht, een ernstig protest uitgelokt van onze kerkelijke pers.

Dat de Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk noch de Separatie, noch de Doleantie goedkeuren, weten we, en wanneer ze tegen beide methoden om tot reformatie te komen, op ernstige wijze hun bezwaren uiten, dan zullen we hun daarvan heusch geen verwijt maken. Zelfs wanneer ze kritiek oefenen op de feilen en gebreken, die onze Kerken aankleven, zullen we die kritiek dankbaar aanvaarden, wanneer daaruit maar een broederhart sprekt. Maar wanneer de *Waarheidsvriend* met de verlaten voorstelling aankomt, dat de leiders der Separatie en der Doleantie volwaardig de Kerk des Heeren hebben verlaten, zich niet bekommende om de schare, die achterblijft, dan doet hij de *waarheid*, wier vriezel hij zegt te zijn, geweld aan; want hij weet zeer goed, dat noch in 1834 noch in 1886 sprake is geweest van een vrijwillig verlaten van de Kerk, maar dat men met geweld er uit is gezet door de machthebbers der Synodale organisatie, alleen omdat men trouw wilde zijn aan Gods Woord. En wanneer de kritiek op onze kleinheid en gebreken een vorm aanneemt, zoals in het artikel Hoogmoed, dat eerder in Lijfenspiegel dan in een kerkelijk weekblad thuis hoorde, dan is hier van een vriendenhand, die ons onze feilen toont, al zeer weinig te ontdekken. Mer evenveel schamperen spot hadden de

Roomschen kunnen schrijven over de kleine kerkgemeenten, die in het begin der Reformatie hier en daar werden gevonden. En die betrekken van een machting-beweging als die welke de Gereformeerde Kerken in de 19e eeuw weder tot openbaring bracht te willen afmeten naar wat hier en daar op een kleine plaats wellicht geschiedt, toont gemis aan elk objectief waardeeringsvermogen. We twijfelen dan ook niet, of de redactie zal bij nader bezinning zelf leed dragen, dat ze dit artikel in haar kolommen opnam.

Toch trekke men zich van zulke aanvallen niet te veel in onze kringen aan. Ook Dr. Kromsigt heeft zoo nu en dan behoefte, een Apachendans om onze Gereformeerde Kerken uit te voeren en de meest hartstochtelijke beschuldigingen ons naar het hoofd te werpen. Psychologisch laat zich dit niet zoo moeilijk verklaren. Onze Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk voelen zelf wel, hoe vals en scheef hun positie is; hoe ze niet thuis hooren in dit allegaartje van modernen, ethischen, Groningers en neo-Kohlbruggianen; hoe ze telkens, ten einde een conflict met de synodale besturen te voorkomen, feitelijk in moeten gaan tegen hetgeen plicht en roeping van hen eischen zou; en waar de eigen conscientie onder dit alles onrustig wordt, moet dan in een scherpen en bittigen aanval tegen de arme Gereformeerde Kerken wel een pijnstillend middel gezocht. En al is het nu niet aangenaam als aambeel te moeten dienst doen, waarop de slagen altoos neerkomen, men trooste zich met het vignet, dat Beza op zijn Geschiedenis der Gereformeerde Kerken in Frankrijk drukken liet en waarop men een drietal smeden ziet, die hun hamers stuk slaan op een aambeel, terwijl als spreek daaromheen geschreven staat:

Plus a me frapper on l'amuse
Tant plus de matreaux on y use;

wat in het Hollandsch weergegeven, zeggen wil:

Ge kunt, zoo veel u lust, me slaan.
Niet ik, de hamers gaan er aan.

Slechts één ding verstaan we van den *Waarheidsvriend* niet. Hij verklaart *principieel* tegen de Afscheiding en Doleantie over te staan. Groen van Prinsterer heeft, hoewel hij het feit van de Afscheiding bevestigde en afkeurde, zich nooit zoo uitgelaten. Steeds heeft hij erkend, dat er een oogenblik kan komen, waarop de Gereformeerden gedwongen zouden worden met het instituut der Hervormde Kerk te breken. De scheiding, zooals deze in Schotland had plaats gevonden, was naar zijn oordeel volkomen geoorloofd en gewettigd geweest. Trouwens, onze eigen Confessie spreekt van een plicht der geloovigen om zich van de valsche Kerk af te scheiden. En Gods Woord roept ons toe, dat we uit Babel zullen uitgaan.

Nu kan er tusschen ons en de Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk verschil van meening bestaan over de vraag, of, om het nu in hun taal uit te drukken, God de Heere reeds een scheidbrief aan de Hervormde Kerk gegeven heeft; of het bederf in haar wel zoo diep is doorgedrongen, dat zij een valsche Kerk kan worden genoemd, en of de methoden, die in 1834 en 1886 beproefd zijn om tot kerkherstel te komen, wel de meest juiste en doeltreffende waren. Maar wie *principieel* zich tegen elke separatie en elke doleantie verklaart, neemt een Roomsche en niet een Gereformeerde standpunt in. Onze vrome vaders hebben in de 16e eeuw zich van de Roomsche Kerk gesepareerd, en tijdens de Remonstrantische twisten zijn ze in doleantie gegaan. Zowel van Roomsche als van Remonstrantische zijde heeft men dit als scheurmakerij veroordeeld onder het voorwende, dat men nooit met de Kerk breken mocht, hoeveel gebreken ze ook had. Juist deze ernstige les der historie heeft Groen van Prinsterer voorzichtig gemaakt. Hij meende, dat de Afscheiding van 1834 praematur en niet genoegzaam voorbereid was; de hoop op kerkherstel in de Hervormde Kerk had hij nog niet opgegeven; maar hij heeft het denkbeeld van scheiding nooit principieel als ongeoorloofd verworpen.

Wie dat doet, en de *Waarheidsvriend* ging al heel ver in dit opzicht, verlaat elke actie om waarlijk getrouw te zijn aan Gods ordonnantien. Want zulk een actie leidt, de historie heeft dit telkens geleerd, tot een conflict met de Synodale reglementen en machthebbers, waarbij het ten slotte op een buigen of breken uitloopen moet. En wie van te voren verklaart, dat breken principieel ongeoorloofd is, moge dan veel harde woorden tegen de Synode spreken, protest op protest bij haar inzenden, klagen en preuren over de breuke Sions, nu en dan zelfs een poging wagen om de banden te verbreken, waarin men gebonden zit; maar het eind van het liedeke is, dat men toch *buigt* voor het Synodale vonnis.

En dat nu is lijnrecht in strijd met het woord der Apostelen, dat men God meer gehoorzamen moet dan den menschen.

De vierkante cirkel.

Dr. F. J. Van den Ende, predikant bij de Gereformeerde Kerk te Westkapelle, heeft onder den titel: *De Geschiedenis van een vierkanten cirkel*, een beschouwing geleverd naar aanleiding van het plan der Utrechtsche heeren om een *modus vivendi* te zoeken voor de Nederlandsch Hervormde Kerk.

De titel van dit boekje is natuurlijk minder juist. Een vierkante cirkel bestaat niet en dus kan men ook de geschiedenis daarvan niet beschrijven. Maar wat Dr. van den Ende met dezen titel bedoelt is, dat men in de Gereformeerde Kerken helaas

steeds beproeft heeft het denkbeeld van de *Volkkerk*, dat van Rome is overgenomen, te verbinden met het denkbeeld van een *belijdende en onder deucht van Gods Woord gehouden Kerk*, zooals onze Belijdenis dat wil, en dat het pogen om deze beiden te vereenigen, even hopeloos is als het zoeken naar de quadratuur van den cirkel. Volkkerk en belijdende Kerk kunnen niet samengaan, maar sluiten elkaar uit.

Het betoog, dat Dr. Van den Ende daartoe leverde, is metterdaad afdoende. In groote historische trekken teekent hij eerst, hoe beide denkbeelden van meet af in de geschiedenis met elkaar hebben geworsteld; hoe almeer de idee van de volkskerk onder Rome de overhand kreeg, en hoe zelfs de Gereformeerde Kerken, trots haar beter beginsel, door Calvijn geponeerd, aan de naverking van deze idee niet zijn ontkomen. Ook de nadere uiteenzetting van de praktische bezwaren tegen de saamkoppeling van beide denkbeelden is helder en duidelijk. De brochure eindigt met den heeren, die thans op verzoek der Synode een *modus vivendi* zullen ontwerpen, op 't gevaar te wijzen, dat ze toch weer pogen zullen samen te verbinden, wat naar zijn aard en wezen zich niet verbinden laat.

Gaarne bevelen we daarom deze brochure aan. Of ze in de Hervormde Kerk gelezen zal worden en invloed zal uitoefenen, is een andere vraag. Maar het is goed dat men zich in onze kring steeds helderder rekenschap geeft van de gronden, waarom men van de volkskerk idee niet weten wil. Er zou anders zoo licht ook in dit opzicht bij een jonger geslacht verslapping van beginselen kunnen intreden.

De kinderen des Verbonds.

XX.

Nu we onze artikelenreeks over de Kinderen des Verbonds, die wegens anderen arbeid enkele weken moest liggen blijven, weder opvatten en regelmatig hopen te vervolgen, moeten in de eerste plaats de argumenten, die de verwerpers van den kinderdoop voor hun gevoelen aanvoeren, worden wederlegd. Waar wij in ons laatste artikel ons beriepen op het feit, dat heel de Christelijke Kerk, hoewel op andere punten ook gedeeld, toch aan den kinderdoop vasthield, meenen zij sterk te staan door een beroep op de Heilige Schrift en op de oudste geschiedenis der Kerk, die beide van den kinderdoop nog niets afweten. Nergens in het Nieuwe Testament, zeggen ze, wordt een rechtstreeks gebod om kinderen te doopen gevonden; evenmin kan met zekerheid een geval worden aangewezen, waaruit blijkt, dat de Apostelen kleine kinderen, die nog geen belijdenis des geloofs konden afleggen, gedoopt hebben; en het stilzwijgen van de oudste Kerkvaders over den kinderdoop evenals de besluite afkeuring van den kinderdoop door den kerkvader Tertullianus bewijst wel, dat de kinderdoop eerst veel later in de Christelijke Kerk is opgekomen. Vroeger hebben de voorstanders van den kinderdoop deze feiten wel trachten te ontkenen en gepoogd door allerlei willekeurige kunstenaars den kinderdoop als een gebruik van Apostolischen oorsprong te handhaven, maar thans, nu men objectiever en meer wetenschappelijk de gronden over en weer aangevoerd, onderzocht heeft, is men algemeen tot de overtuiging gekomen, dat de kinderdoop eerst van veel lateren oorsprong is. Schleiermacher, de groote theoloog van Duitschland, erkent het ronduit: 'De eenig bewijs voor den doop wil vinden in het Nieuwe Testament, moet het eerst in leggen.' Neander, de uitnemende kerkhistoricus, zegt: 'De kinderdoop heeft geruimen tijd den hevigsten tegenstand ondervonden, waaruit blijkt, dat hij niet van Apostolischen oorsprong is.' En ook de nieuwere geleerden zijn het hiernede geheel eens. In de laatste uitgave van Herzog's *Realencyclopaedie* wordt in het artikel over den doop verklaard: 'het valt niet aan te toonen, dat het doopen van kinderen in den tijd der apostelen en die daarop volgde gebruikelijk is geweest. We hooren wel meermalen dat huisgezinnen zijn gedoopt geworden. Hand. 16: 15, 33; 18: 8 en 1 Cor. 1: 16, maar de laatste plaats vergeleken met 1 Cor. 7: 14 bevestigd de onderstelling niet, dat toen reeds de kinderdoop gebruikelijk was. Want dan had Paulus niet kunnen schrijven: want anders waren uw kinderen onrein.' Harnack, wel de beste kenner der oud-kerkelijke letterkunde uit onze dagen, zegt in de jongste uitgave van zijn *Lehrbuch der Dogmengeschichte* (4e uitgave): 'Hoe de praktijk van den kinderdoop zich in de Kerk ingeburgerd heeft, ligt geheel in het duister; ook al dankt die praktijk haar oorsprong aan de gedachte, dat de doop voor de zaligheid onontbeerlijk is, ze is tegelijk een bewijs hiervan, dat de bijgelovige opvatting van den doop reeds sterk toeegenomen was. En om nog een citaat te geven, ook de meer conservatieve Seeburg, Harnack's ambtgenoot te Berlijn, komt in zijn *Dogmengeschiede* tot dezelfde conclusie: 'De kinderdoop, zegt hij, is eerst tegen het einde der tweede eeuw in gebruik gekomen, maar hij was nog geen regel, en een man als Tertullianus heeft hem nog voor gevaarlijk gehouden en er tegen gewaarschuwd. Eerst sinds de vierde eeuw, d.w.z. sinds de Kerk volkskerk is geworden, werd de kinderdoop vaste zede.' Wat hij dan daaruit verklaart, dat 'alleen in de volkskerk de kinderdoop door te voeren is, en dat zoaleng de Kerk zedingskerk is, ze de zedelijke voorwaarden mist, die voor den kinderdoop noodig zijn.'

Nu is het zeker waar, dat noch uit het Nieuwe Testament, noch uit de oudere christelijke schrijvers een stellig afdoende bewijs valt te leveren, dat de kinderdoop van de dagen der Apostelen af in de Kerk

onderhouden is geweest. De bewijspiaatsen uit het Nieuwe Testament, waarop men zich gewoonlijk ten bate van den kinderdoop beroept, zijn niet afdoende. Regel was zeker, dat de doop aan volwassenen bediend werd, en wanneer een enkel maal vermeld wordt, dat met die volwassenen, die op belijdenis van geloof gedoopt werden, ook hunne gezinnen d.w.z. hun kinderen gedoopt zijn geworden, dan hebben we geen zekerheid, dat daaronder ook *onmündige* kinderen waren. Intusschen, al moet dit aan de verwerpers van den kinderdoop worden toegestemd, van hun zijde valt natuurlijk evenmin het bewijs te leveren, dat zulke jonge kinderen in deze gezinnen niet aanwezig waren. Zoodra ze dit aantoonen willen, doen ze dit dan ook niet op *historische*, maar op *dogmatische* gronden, d.w.z. omdat volgens hen de doop alleen bediend mag worden aan degenen, die het geloof belijden kunnen. En het blijft altoos ten gunste van het Apostolisch gebruik van den kinderdoop pleiten, dat de Apostelen, wanneer de ouders tot de Christelijke Kerk overgingen, tegelijk met de ouders het gezin hebben gedoopt. Ware dit nu slechts een zeer enkele maal geschied, dan zou men nog kunnen denken, dat in zulk een gezin toevallig alleen volwassen kinderen aanwezig waren, maar nu dit feit meerdere malen vermeld wordt, en hieruit blijkt, dat het doopen van heel het gezin, vooral wanneer beide ouders Christen werden, regel was, zou het al zeer zonderling geweest zijn, wanneer in al deze gezinnen alleen kinderen op leeftijd werden gevonden. En in elk geval blijkt er uit, dat de Apostelen ook bij den doop rekening hielden niet alleen met de losse individuen, zooals de Baptisten doen, maar ook met het organisch verband van het *gezin*. Waar de ouders door den doop in de Kerk worden opgenomen, gaat ook het gezin met hen mede. En in dien zin genomen heeft het zeker ook betekenis voor den kinderdoop, dat de Apostel in 1 Cor. 7: 14 uitdrukkelijk verklaart, dat ook de kinderen geboren uit een gezin, waarvan alleen de vader of moeder geloovig was, toch als 'heilige' moesten beschouwd worden, omdat, al wordt hier over den doop dezer kinderen niet rechtstreeks gesproken, dit reeds uit 'geheiligd' zijn van de kinderen toch wel degelijk onderstelt, dat zij gerekend werden tot de Christelijke Kerk te behooren.

Maar ook afgezien van deze aanduidingen in het Nieuwe Testament, dat de kinderdoop in de Apostolische Kerk reeds gebruikelijk is geweest, valt het zeker niet te verwonderen, dat in het Nieuwe Testament en bij de oudste kerkelijke schrijvers over den kinderdoop zoo weinig wordt gesproken en daarentegen schier altoos over den doop der volwassenen gehandeld wordt. Voor ons, die gewend zijn aan den kinderdoop als *regel*, en voor wie de doop der volwassenen een *uitzondering* is, moge het vreemd schijnen, dat in het Nieuwe Testament en ook in de zoogenaamd na-Apostolische Kerk juist het omgekeerde het geval is, maar de opmerking van Seeburg is volkomen juist, dat men dan vergeet, welk een geheel ander karakter de Kerk in deze eerste periode droeg. Kinderdoop kan eerst regel worden, wanneer er een gevestigde Kerk is; want alleen dan wanneer de Kerk door prediking van het Evangelie gesticht is geworden, kan er van regelmatig kinderdoop sprake zijn. Ook nu zal men, waar de Kerk missionair optreedt in de Heidenwereld, telkens lezen, dat volwassenen gedoopt worden, maar niet dat kinderen worden gedoopt. Proselytendoop is, zoaleng de Kerk in het stadium van de missie verkeert, regel, kinderdoop uitzondering. Alleen dan, wanneer de ouders, die uit het heidendom tot de Christelijke Kerk overkomen, kinderen hebben, zal er sprake van wezen, dat ook deze kinderen gedoopt worden. Gelijk dit dan ook vermeld wordt van de gezinnen van den stobkewaarder te Filippi en van Lydia de purperverkoopster. Maar voor de *zending* is niet het feit, dat deze gezinnen overgaan, maar dat de ouders geloovig zijn geworden, van het meeste belang, en in de zedingsberichten leest men dan ook telkens, hoeveel volwassenen gedoopt zijn, maar wordt van de kinderen, die mede den doop ontvingen, zelden gewag gemaakt. De uitbreiding der Kerk is toch hoofdzakelijk. En die uitbreiding geschiedt niet door den kinderdoop, maar doordat volwassenen voor het Christendom worden gewonnen.

Hein nu ligt de fout, die men vroeger beging, dat men te weinig op dit missionaire karakter van de Apostolische Kerk, zooals zij in het Nieuwe Testament ons geteekend wordt, acht heeft gegeven. Onze vaders deden zelf nog weinig aan de zending; de zedings-idee leefde niet in hun hart. Ze zagen daarom in het Nieuwe Testament uitsluitend een model, hoe het in een wel-ingerichte Christelijke Kerk moest toegaan. Tegenover al de misbruiken, die eeuwenlang in de Kerk waren ingeslopen, lokte hen weer het ideaal van de zuiverheid der Apostolische Kerk. Eerst in onze tijd, nu de zedingsactie zoo machtig is geworden en men daardoor zelf met de gansch exceptionele toestanden, die een missionaire Kerk bij haar arbeid ontmoet, bekend is geraakt, heeft men ook een geheel anderen blik op het Nieuwe Testament gekregen en het veel beter leeren verstaan.

En hetzelfde wat voor de Apostolische Kerk geldt, geldt evenzeer voor de na-Apostolische Kerk. Ook deze Kerk was en bleef nog missie-kerk. Aller passie en aandrift was om overal nieuwe gemeenten te stichten en door nooit rustenden zedingsarbeid deze gemeenten uit te breiden. Op de bekeering van volwassenen, die uit het heidendom tot de Christelijke Kerk moesten worden overgebracht, was daarom aller streven gericht. Het is een uitzondering, als ge in deze eerste periode mannen vindt, die van kindsbeen af in de Christelijke Kerk waren opgevoerd.

Een Clemens van Rome, een Ignatius, een Justinus Martyr, een Tertullianus zijn allen in hun jeugd heidenen geweest en eerst op later leeftijd gedoopt. Bij de snelle uitbreiding der Christelijke Kerk bleef daarom de proselytendoop regel; die doop, en niet de doop der kleine kinderen, die in de gemeente geboren waren, trok dan ook het meest de aandacht. Want elke proselyt was weer een overwinning voor Christus, op het heidendom behaald. Vandaar, dat het geen de minste bevreemding behoeft te wekken, wanneer bij deze zoogenaamde Apostolische vaders en oudste schrijvers der Christelijke Kerk over den kinderdoop zoo goed als niets te vinden is. Zelfs eerst op later leeftijd gedoopt, spreken ze meest over wat die doop voor hen zelf heeft betekend. En voorzover ze, zooals dit in de zoogenaamde *Leet der Twalf Apostelen*, de oudste liturgie der Kerk, en bij Justinus Martyr met name geschiedt, de doopplichtigheid beschrijven, ligt 'het in den aard der zaak, dat ze den proselytendoop ons tekenen. Hun stilzwijgen over den kinderdoop mag dus alteminst als een afdoend bewijs worden opgevat, dat de kinderdoop destijds nog niet voorkam en geheel onbekend was. Het tegendeel zullen we in een volgend artikel aantoonen. Want het bewijs, dat de kinderdoop reeds zeer vroeg in de Christelijke Kerk voorkam en volstrekt niet te danken is aan de later opgekomen leer van de absolute noodzakelijkheid van den doop, of aan een bijgelovige opvatting van den doop, zooals Harnack beweert, is wel degelijk te leveren. Alleen houde men wel in het oog, dat al kwam de kinderdoop van de vroegste tijden der Kerk af voor, daarmee nog niet gezegd is, dat de kinderdoop toen reeds algemeen regel was. Zelfs in de vierde eeuw, toen, naar aller eenparig getuigenis, de kinderdoop vaste zede was geworden, was dit nog niet het geval. Niet alleen dat de proselytendoop ook toen nog verre van zeldzaam was, maar zelfs kinderen uit Christelijke gezinnen bleven nog niet zoo zelden in hun jeugd ongedoopt. Twee bekende voorbeelden mogen dit bewijzen. Ambrosius, de beroemde bisschop van Milaan, was uit Christelijke ouders geboren en toch is hij eerst op volwassen leeftijd gedoopt geworden. Toen hij tot bisschop gekozen werd, moest hij den doop nog ontvangen. En niet minder bekend is het geval van Augustinus. Dat Augustinus eerst op volwassen leeftijd gedoopt is, lag niet daaraan, dat hij een heidensch vader had. Want hij deelt zelf mede, dat zijn vader de gehele opvoeding der kinderen aan Augustinus' vrome moeder overliet en er zich niet tegen verzette, dat zij Christelijk werden opgevoerd. Niet Augustinus' heidensche vader, maar juist zijn Christelijke moeder is de oorzaak geweest, dat hij als kind den doop niet ontvangen heeft. En als men vraagt, waarom ze haar kind den doop onthield, dan deelt Augustinus zelf als reden mede, omdat ze meende, dat wanneer haar kind, na jong gedoopt te zijn, later in groote zonden kwam te vallen, daarmee de genade van den doop voor hem zou verloren gaan. En toch was de kinderdoop destijds in heel de Christelijke Kerk zoo algemeen in gebruik, dat Augustinus zelf later in zijn strijd tegen het Pelagianisme, dat de erfzonde loochende, als een der sterkste argumenten zich beroepen kon op het feit, dat heel de Christelijke Kerk de kinderen doopte, want uit dien doop der kinderen bleek, dat ook zij de vergeving der zonden noodig hadden en dus in erfzonde waren geboren.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van Mevrouw de Wed. W. te Zwollerspersel f. 5. Vriendelijk verzoek ik onzen scholen te willen gedenken.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, *voorzitter*.

Leestafel.

ELISABETH VAN MALTZAHN, ZONNIGLOBER. Naar het Hoogduitsch door A. LUKKES, Le Rivière en Voorhoeve. Zwolle.

'Naar het Hoogduitsch deed mij eerst denken aan een min of meer vrije bewerking. Ik heb dit denkbeeld echter moeten opgeven. Dit vertaalde boek toch is, zoo naar strekking als inhoud, specifiek 'duitsch' gebleven. De omstandigheid, dat de heer LUKKES den titel: 'WERNERICH DIE SONNE DRUCKER' door ons veel mooier, maar, zooals 's straks zien zult, minder juiste ZONNIGLOBER teruggaf en dat hij als motto, tusschen inhoudsopgave en begin, op een overigen wit blad, onderhalven versregel van onzen Biers liet afdrucken, en ook, dat hij het van voor den adellijken familie-naam VAN MAAKTE en de straat- of pleinnaam van BIKLIJN verhandeldde, — deze omstandigheid heeft aan het 'duitsch' blijven van het, door hem, voor Nederlandsche lezers bestemde boek niet het minste veranderd. En dat de heer LUKKES niet wat ik hier zooveel noemde ook zelf niet aan min of meer vrij bewerken gedacht heeft, blijkt wel hieruit, dat hij onder zijn Kerk woord vooraf zet: 'DE VER-TALKER'. Of dan soms het: 'NAAR HET HOOGDUITSCH op het titelblad, den zin heeft van met het vertalen 't niet-zoo-letterlijk, niet-zoo nauw te hebben genomen, want ik, bij mijn gemis van het oorspronkelijke, noch te bezwaigen, noch te ontkenen. Dan hoe dit zij, aan den heer LUKKES komt zeker lof toe voor de uit oogpunt van taal en stijl keurige wijze waarop hij voor het echt 'duitsche' jargon der 'duitsche' schrijvers 't hollandsch kleedje verwardig heeft. Of de moeite, die hij zich daarbij getroost heeft, in verhouding staat tot de ideele waarde welke aan dezen jongsten roman van Baroness van MALTZAHN, is toe-takenen, daarover straks.

Onze vaderlandsche boekenmarkt wordt, bejaaldelijk van christelijke zijde, rijkelijk voorzien met vertalingen van Mevrouw van MALTZAHN's 'duitsche, christelijke roman'.

Het is blijkbaar een 'goed-ingevoerd', een 'gewilde' artikel.

Over di aristocratische mij hier nu zal ik haar WERK ZONNIGLOBER.

De Schrijf DUTSCHER haat volk, telijke achtheid', en d verbond zijn 1914 gekon schiedenis, is 349. El voor haar l nacht van l hij zij enke daarover v moegen va 'redelijkheid'. Naar het gaat haar in de eerste Het is, e lectuur'.

Gelukkig, ontzettend in het o dat van d bezien.

Maar nu wel moeder roman in.

Nog maar ziet de Se de ton beg De zoon, achdriven, PAUSEERS a

Maar gelijking.

Ongelooft dan voor l Deze nega werkelijkheid.

De mens stellen. De nen' in Pa opredenen er 't niet in

Er moet Een Bon En van

MALTZAHN, roman is O De roma propagand door het re

Tat het- haar roman voor een B dat dit d niet onder

Die Bonu Met dat hoogaedelijk nusschen huis aan d de oude G ters woont.

Al heel bijgebracht, gekomen z stoeren, ra in alienat. oude Grav is gewonne

En nu Bond niet- Op het grafisch ver huize van t richt wordt artikelen e technische lezer ontha

Van een t her 'huist alleen, dat

Dan, haat voor zulk t ZAHN toont begerijke

De proj schilder, i en von M zweep.

Aan ge niet ontbre Om de 4 van haar E op p. 182 het volk

KAMRACH llyve.' Me rij, als deen

MONTEEN schouwen i Maltusianis van ziekte

maat de l dame la Ba technischer moet, van slijk diens die der ge

lezers: 'D in tegenst twintig p slechts vi

Men kn SERAJEVO weest bove

Dien ind sterken de dit, op suu optreden.

De een, jeugvige, WENGLER, ander l wa typeert is Wolf Dir

Aan die in Pauusa Ware d had hij de van JATRO

nog wel l voor mij wijze, tot zelfs tot l

geentverva maar eere heel wat l loopt het

af in Wolz